

ՍԻՈՆ, ՀԱՅ ԱՄՍԱԳԻՐ

Թ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1935 — ՅՈՒԼԻՍ

ԹԻԻ 7

ԱՄԵՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀՕՐ ՃԱՌԸ

Գերազնորն եւ Հոգեւորն Միաբանակիցք իմ,
Նղբաւք եւ սիրելիք ի Տէր.

Անգամ մըն ալ, Աստուծոյ եւ Ազգին սիրով կ'ողջունեմ զձեզ ամէնքդ, եւ ի պաշտօնէ բացուած յայտարարելով Ս. Աթոռոյս 1935—36 վարչական եւ եկեմտական տարեշրջանը, որ իրապէս սկսած է արդէն, ինչպէս միշտ, Ներկայ տարուոյ Մայիսէն, թէեւ բացման ժողովական արարողութիւնը այսօր միայն կարող կը լինինք կատարել, տոմարական եւ տեղեկատուական գործառնութեանց լրացման հետեւանք եղող հարկադրեալ յապաղմամբ:

Զորքորդ տարեկան ճառն է որ կը պարտաւորուիմ արտասանել Միաբանական Ընդհ. Ժողովիդ առջև. եւ թէեւ նախորդ տարիներու լայն շունչը չէ որ կ'ողբարէ զիս, իմ անձիս հետ միայն կապուած ֆիզիկական եւ հոգեկան հասկնալի պատճառներով, բայց նոյն գոհունակութեամբ է որ դարձեալ լցուած է իմ սիրտը՝ ի տես տարեւոր տեւողութեան մը ընթացքին կատարուած այն լեղունկ գործունէութեան՝ զոր ամէնքս ի միասին ջանացինք ունենալ եւ ունեցանք կամօք եւ օրհնութեամբն Աստուծոյ, Ազգին եւ իր Ս. Եկեղեցւոյն այս դարաւոր ճանը պայծառութեան համար:

Բայց մինչ կը նայիմ ձեզի, միաքս արտաթեմամբ կ'երթայ մեր եղբայրներէն անոնց, որոնք անցեալ տարի այս միջոցին գիւղ եւ մեր մէջ, այժմ իսպառ բաժնուած են մինէ՝ Նախախնամութեան տնօրինութեամբը մտած լինելով ի հանգիստն յաւիտեանից: Անոնք են՝ Տ. Սմբատ Եպս. Գաղապեան, մեր եղբայրութեան ամենէն ժրջան, բարեխիղճ եւ բազմադիրէն անդամներէն մին, այնքան սիրուած եւ յարգուած ամենքէն. Տ. Անդրէաս Վրդ. Լօգմաճեան՝ բարեկրօն վանականը, Տ. Յակոբ Վրդ. Թաշճեան՝ հայրենասէր եկեղեցականը, եւ Տ. Մատթէոս Եպս. Գալղաճեան, այս Հաստատութեան ամենէն բազմաշխատ մշակներէն մին՝ որ վերջին պահուն մանաւանդ Ս. Աթոռոյս վերաբերմամբ ցոյց տուած ջերմ սիրովը արժանի ըրաւ զինքը ամենուն երախտագիտութեան: Խոր է մեր վիշաք իրենց մահուան համար. բայց այն մտածումը թէ ամէնքն ալ աւարտած են իրենց մահկանացու կենաց ընթացքը, իւրաքանչիւր՝ իւր օրվանն՝ կատարելով իրենց պարտականութիւնները, պէտք է մխրթարական լինի մեզ համար: — Օրակարգի մտնելէ առաջ Դիւանը պիտի ուզէ անշուշտ որ «Հոգւոց» արտա-

ստնուի իրենց համար. այժմ կ'առաջարկեմ ի նշան յարգանաց և օրհնութեան մտովի յիշել զիրենք միայն յոտնկայս:

Ըսել ուզեցի պահ մը առաջ թէ առհասարակ գոհացուցիչ եղաւ անցնող տարին՝ Ս. Աթոռոյս ներքին կեանքի բարգաւաճման տեսակէտով. զործադրուած հին պիւտ. ճէին պատկերը, զործադրութեան առաջարկելի նորը՝ յարակից նօթով միասին, զորս պատրաստած է Տնօրէն Ժողովը և որոնք այսօր կը ներկայացուին ձեզ, ինչպէս նաև ի մօտոյ մատուցուելիք տարեկան ընդհանուր Համարադրութիւնը կամ Տեղեկագիրը, մանրամասնօրէն իրադեկ պիտի ընէ Ժողովը այդ մասին: Այնու ամենայնիւ աւելորդ չեմ նկատեր, ըստ սովորութեան, այդ ամէնը խտացնող քանի մը նօթեր բերել Ժողովիդ:

Ա. Կոմական եւ եկեղեցական կեանք. — Շեղում չեղաւ, կարծեմ, աւանդական գիծէն՝ այս մասին: Ազգային և միջազգային բոլոր սրբափառներուն մէջ հայ պաշտաւ մունքը փառաւորեց մեր հաւատքն ըստ պատշաճի. Ս. Պատարագ, Ժամերգութիւն, ագօթք, քարոզխօսութիւն, թափօր, հանդէս և կցորդ արարողութիւնք, ամէնքն ալ կատարուեցան անխափան և լիովին: Գործադրուեցաւ մեր իրաւանց ամբողջութիւնը՝ սրբատեղեաց բոլոր մարգերուն վրայ, առանց զոյգն նահանջի: Այս տեսակէտով մեր Ասորի եղբայր յարուցած փոքրիկ կնճիղը՝ Ս. Կուսին Գերեզմանին շուրջը, — արդիւնք թիւրիմացութեան միայն — արդարութիւնը խելոյն հարթեց ի նպաստ մեզ:

Մեր բոլոր բեմերէն, ամէն կիւրակի և տօնի օրեր, ըստ կարգին, և Մեծ Պահոց մէջ Գլ. երեկոյ՝ արունց, և ել. ցերեկներ՝ կանանց համար, հնչեց միշտ Աւետարանի պատգամը. և ինծի համար ճշմարիտ ուրախութիւն եղած է նկատել թէ հոգեով քաւորողներուն թիւը աճման մէջ կը թուի հեռագհատէ. բարեկեցիկ և կազմուած երեւոյթ արդարեւ: Զանք չխնայուեցաւ, որպէսզի երեսուդէմէ դուրս մեր թիւերն ալ չզրկուին հոգեւոր մխթարութեան. բայի Հայֆայէ, ուր հարկ եղաւ զրկել մեր իրտաւարդ վարդապետներէն մին՝ իբր հոգեւոր հովիւ, մեր միւս վարդապետները հերթական առաւելուութեամբ զացին միշտ Անդրոյրդանանի փոքրիկ գաղութներուն, տարուան մէջ գրեթէ բոլոր տօնական կարեւոր առիթներուն, ինչպէս նաև Յօպպէ և Գազա: Զատկական ուխտաւորութեան շրջանը այս տարի ևս բոլորուեցաւ իթէ ոչ թեյիւս նախորդ տարիներու չափ հոծ բազմութեամբ, որուն պատճառ եղաւ ի Պաղեստին մուտքի արտօնութեան դժուարութիւնը, բայց ապահովաբար որ և է ատենն աւելի սրտագրաւ վայելչութեամբ, և ասիկա ճշմարիտ գոհունակութիւն առթեց արդարեւ բոլոր եկուորներուն: Միակ էլը՝ այս գլուխին ներքէ՛ որ առկաւին նախանձելի ըլլալու հարկ կը ներկայացնէ, եւ որուն ահա նարեմած էի կարծեմ երկու տարի առաջուան իմ ճառիս մէջ, եկեղեցական պաշտաւ մունքի հանապազօրեալ և միասնական մասնակցութեան հարցն է. պէտք կը զգամ վերջստին յանձնելու գայն՝ Տնօրէն Ժողովոյ և Գեր. Լուսարարապետ Սրբազանին հոգածու մտադրութեան:

Բ. Կրթական եւ մատուցական կեանք, կը սիրեմ հաւատալ, աւելի բնուական շրջան մը բոլորելու վրայ է, մասնաւորաբար՝ շնորհիւ Ժառանգաւորաց եւ Ընծայարանի Տեսչութեան սրաանուէր ջանադրութեանց: Եթէ երեւոյթները հաւատարիմ արտայայտութիւնն են իրականութեան, պէտք է ըսենք թէ հոգեւոր մթնոլորտ մը կայ մեր յոյսերու այդ վառարանին մէջ, որ մեր հոգեւոր կրթարանն է: Կը փափաքեմ մըստածել թէ այդ մասին պէտք չէ աննշան եղած ըլլայ նպատար՝ զոր այդ տեսակէտով բերին մեզի նաև ուսուցչական կազմն ամբողջ, իր վրայ այս շրջանին ունեցած երկու կարեւոր նոր ոյժերով: Ոչինչ կրնայ լինել անշուշտ կատարեալ. ու ես մէկն եմ աւանդման, եթէ ոչ առաջինը, որոնք գիտեն թէ գեռ լինէ ոյժերու պէտք ունին մեր Ժառանգաւորացն ու Ընծայարանը, Ժամանակին ոգւոյն և իրենց կոչման բոլորովին համապատասխան վիճակի մէջ գրուելու համար. բայց գահավէժ վաղքէն աւելի ոտն ոռոտն ընթացքի սկզբունքը կը կարծեմ թէ որ և է մարզէ աւելի կրթականին ներս գործադրելի մեթօտը պէտք է նկատուի: Գոհ լինինք որ մեր զարոյց կեցած չէ բնաւ, և կը քալէ դէպի լաւագոյն:

Ներկայ տարեկըջանին սկիզբը, ժառանգաւորաց ընդհ. թիւն էր 32 (Դ.ը՝ 8, Գ.ը՝ 13, նորակազմ Ա.ը՝ 11)։ յընթաց տարեկըջանին, Գ.ին և Ա.ին վրայ աւելնալով երկուսական, ընդհանուր թիւը բարձրացաւ 36-ի։ պակտողներ եղան. Գ.էն՝ երկու, և Նորակազմէն՝ մէկ, որով ընդհանուր թիւը իշաւ 33-ի, ինչ որ է այժմ եւս Դ.ը մնաց միշտ 8. Գ.էն մէկը իջեցուցաւ Ա.ին մէջ, որով մինչ Դ.ը ունի այժմ 14, Ա.ը ունի 11 աշակերտ։ Դ.ին ութը ի վերջ տարեկըջանիս, այսինքն երկու ամիս յետոյ, կը լրացնեն ժառանգաւորացը, ու իրենց առջև կը բացուին երկու ճամբաները... Մեր Ընծայարանը, ի վերջ անցնալ տարեկըջանին, կը բաղկանար երկու դասարաններէ, իւրաքանչիւրը չորս սարկաւազներով։ անոնցմէ բարձրագոյնին սաները, լրացուցած լինելով իրենց օրինական ընթացքը, և երեք յանձնած ըլլալով իրենց աւարտական գրութիւնները, կոչուեցան քահանայական աստիճանի, երկրորդ դասարանի սարկաւազներէն միոյն վրայ ճամբարտուեցաւ ինչ որ առաջեալը Տիմոթէոսի կը գրէր ի մասին Դեմասի (Բ. Տիմ. Գ. 9)։ 1934 ապրիլին, ժառանգաւորաց բարձրագոյն կարգի երեքէն մին արձակուած լինելով, մնացեալ երկուքը ձեռնադրուեցան սարկաւազ։ Ներկայիս, Ընծայարանը ունի ութեմն երկու դասարան, մին՝ երեք, միւսը երկու սարկաւազներով։ Ասոնցմէ բարձրագոյնին երեքը ի մօտոյ կ'աւարտեն իրենց դպրոցական օրինական ընթացքը, ու, եթէ Տէր կամեցի, կը կոչուին ի կարգ քահանայութեան։ Ասոնց, որպէսզի իրենց դպրոցական տարին դասական պարագրումներու միայն յատկացնեն, աւարտական գրութիւնները պիտի պարտադրենք քահանայական աստիճան ստանալէն վերջ միայն. այնպէս որ իրենց այդ գրական աշխատութիւնը պիտի ներկայացնեն յետոյ իբրև փաստ Աւարտպատական գրական արժանեաց։ Գոհ մնացինք անցեալ տարի ժառանգաւորաց և Ընծայարանի քննութիւններէն. այս տարի, առաւելագոյնին յոյսն ունինք, փաստ ևնք թէ մօտալուտ քննութիւնները պիտի չըխտարեն զմեզ այդ մասին։

Չմոռնամ աւելցնել թէ որովհետև ժառանգաւորաց և Ընծայարանի բարձրագոյն դասարաններուն շրջանաւարտ լինելովը կը պակսի աշակերտաց թիւը, առաջարկութեամբ Տեսչութեան, հաւանութեամբ Ուսումնականին և որովմամբ Տնօրէն Ժողովին, նախատեսուած են պատրաստութիւններ՝ զալ տարեկըջանին համար առ նուազն 15 աշակերտներէ բաղկացած ժառանգաւորաց նոր դասարան մը կազմելու համար։

Մեր ներքին կրթական կեանքին վրայ այս ականարկս չեմ կրնար փակել, առանց գովութեամբ յիշելու գրական՝ վիճաբանական և բանախօսական այն երեկոյթները, որոնք մեր հոգեւոր Դպրանոցին մտանորական մթնոլորտը ոգևորեցին, ընդհանուր հաշուաւով՝ գրեթէ ամիսն անկած մը մեր աշակերտները գրական գումարումները սարքեցին, իրենց տրուած նիթերու վրայ վիճաբանական մարզանք կատարեցին, իսկ գրեթէ բոլոր ուսուցիչները յաջորդաբար բանախօսեցին շահեկան նիւթերու վրայ։

Մեր հոգեւոր Դպրանոցէն դուրս, Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանը եւ իր տեսչին հայրախնամ հոգաւորութեան եւ ուսուցչաց աշխատութեան շնորհիւ, յաջողութեամբ շարունակեց նախընթաց տարիներու իր ընթացքը. անցեալ տարեկըջանին ի վերջ՝ ան ունեցաւ երկու սնուէ 11 (4 աղջիկ + 7 տան) շրջանաւարտներ. իր ընդհանուր աշակերտաց թիւն է՝ այս տարի՝ 471 (նախորդ տարուան էր 426), որմէ 13ը ի վերջ տարւոյս՝ պիտի աւարտեն իրենց ընթացքը։ Տնօրէն Ժողովը խորհած է գիւրութիւններ տալ Բիթղիկէ մեր փոքրիկ Հայութեան, եթէ Ընդհ. Ժողովը հաստատէ իր ծրագիրը, որպէսզի իրենց գաւակները կարենան աճն օր Սրբոց Թարգմանչաց Վարժարանի երթեկէկ խմբովին։ Մեր Փրկչին ծննդավայր քաղաքի հայ մանկւոյն ի նպաստ այդ կարգապարտութեամբ, եթէ յաջողի ան, Ս. Աթոռս ոչ միայն սրտեւանդն օրհնութեան ծօն մը պիտի ուղղած ըլլայ Պարոն-Տէրի յիշատակին, կենդանութեան շունչ փչելով՝ անոր օրերէն և իր ջանքով հոն բողոքած հայ գաղութի մը ազգային այժմ շիջելամբձ ոգւոյն, այլ նաև երկրպագութեան հաւասար բան մը մատուցած պիտի ըլլայ աստուածային մանկութեան խորհուրդին Անոր՝ որ մարդկային ազգի պատմութեան համար երջանիկ օր մը դուրերու սիրոյն յանձնարարեց Դաւիթի քաղաքը։

Մեր Պատրիարքութեան թեմական շրջանակին պատկանող միւս վայրերէն Յոպպէ, Հայֆա, Ամման, Բէսէյֆա, Աթլիթ, կը շարունակեն իրենց ազգ. դպրատունները — առաջին երկուքինը տարրական նախակրթարան եւ մանկապարտէզ, իսկ վերջին երեքինը՝ միայն ընտելութեան — Ասոնցմէ՝ Յոպպէինը ունի իբր 110, Հայֆայինը՝ 90, Ամմանինը՝ 35, Բէսէյֆայինը՝ 20, Աթլիթինը՝ 15 աշակերտներ: Երկու վերջինները, մասամբ նաեւ Հայֆայինը կը նպաստաւորուին Հ. Բ. Ը. Միութենէն. առաջինը եւ երրորդը, ինչպէս եւ Բ. ը մեծագոյն մասամբ Ս. Աթոռէս: Ամէնքն ալ կը տառապին շէնքի հարցով մանաւանդ: Յոպպէի մասին՝ անցեալ տարիէն սկսած խորհիլ կարգադրութեան կերպի մը վրայ, զոր հաւանական է որ յաջորդ տարիշրջանէն սկսինք գործադրիլ գէթ մասամբ: Հայֆայի մասին ակնկալութիւնները եւ ախորժակները շատ են եւ մեծ. իմ տեսութեամբ, պէտք չիկայ արկածախնդրական մշտնջենք: Ի դէպ ժամու հարկ է ծախիլ այն տեղի մեր գետինը, եւ արդիւնքը յատկացնել գնումին շէնքի մը, որ կարենայ ծառայել թէ՛ իբր եկեղեցի եւ թէ՛ իբրեւ դպրոց, եայն: Ամմանի գաղութը օգնութեան արժանի վիճակի մէջ է դեռ. եւ իսկական բարիք մը ըրած պիտի ըլլանք ակնկալելով իրեն՝ իր շէնքին մասին եւս: Միւս երկուքին է Հայֆա, Բէսէյֆայի եւ Աթլիթի, կրթական գործը դեռ փոքրիկ է շատ, եւ վաղեմամ է դեռ խորհիլ անոնց համար շէնքի մասին: Արդարութեան պիտի ըլլար միայն գոգնատով յիշել հոս թէ Բէսէյֆայի կտրիճ խումբը արդէն զրեթէ իր ճիգերով շինեց իր աղօթարան — դպրոցի յարկը:

Մեր Տպարանը, կը գործէ՝ անգագրում. բացի Սիոնէ եւ Օրացոյցէն, անցնող տարուան ընթացքին տպագրել ձեռնարկուեցան Նարեկ գրաւար, Կիպրիանոս, Պողոկոտոսի Թարգմանութիւն, Ուսումնասիրութիւնք եւ Քրիստոսաբանութիւնք, Կրօններու պատմութիւն, Դասական մատենագրութիւն, Արտաւազ Արքեպիսկոպոսի Տուցակ ձեռագրաց, որոնցմէ առաջին երեքը արդէն լոյս տեսան, իսկ միւսներն ամբողջ կը տեսնեն ամսուան մը ընթացքին:

Կիւլպէնկեան Մատենադարանի ցուցակը կը շարունակուի նոր գրութեամբ. այս առթիւ վարկ մը խնդրուած է Ժողովէդ. անհրաժեշտ պիտի ըլլայ անյապաղ օգնական մը տալ այս Մատենադարանի Տնօջին, գործը աւելի արագ եւ արդիւնաւոր կերպով կատարելու համար: Երախտագիտութեամբ պարտիմ յիշել հոս թէ Բարեբար Տիար Գալուստ Կիւլպէնկեան, սիրով յանձն առաւ տարեկան 150 ստրլինի գումար մը յատկացնել Մատենադարանին գրական պիտոյքին հոգացման համար. առաջին վճարումը արդէն եղած է այս Մայիսէն. Բարեբարը տնօրինած է կարեւորը, որպէսզի այս վճարումը ամէն տարի կատարուի մշտապէս:

Ձեռագրաց Մատենադարանի հսկողութիւնը կը կատարուի ըստ նախնոյն. չեմ յիշեր «Սրբոց Թարգմանչաց — Դուրեան» Մրցանակաբաշխութիւնը, որուն կատարումը գեղեցիկ տպաւորութիւն յառաջ բերու հանրային զգացման մէջ, եւ որ հանգամանորէն մանրամասնուեցաւ Սիոնի ժամանակին թիւին մէջ:

Գ. Վարչական եւ Եմբանական վիճակներ, իբրեւ շարունակութիւնը անցեալ տարեշրջանի վիճակին, գոհացուցիչ եղաւ ամէն մասում: Տնօրէն Ժողով, Կրօնական ատեան, Ուսումնական խորհուրդ, եւ պատահաբար պէտքերու համեմատ կազմուած Մարմիններ եւ Յանձնաժողովներ գործիքի պարտաճանաչ կանոնաւորութեամբ, շարժման մէջ գնելով եւ վարելով Հաստատութեան ներքին կիսինքը եւ թեմական գործոց ընթացքը: Նախադեռած պիւտեղէն, բացի ինչ ինչ կէտերէ, որոնց մասին Տնօրէն Ժողովը, առաջ կամ յետոյ, տնօրինութիւններ ըրաւ միշտ, գործադրուեցաւ մերձաւոր ճշդութեամբ: Ծնորհիւ հոգեւորայ հակազդողին, յետոյ իրեն յաջորդին եւ ապա այս վերջնոյն յաջորդին անվիճելի ձեռնհասութեան՝ տնտեսական մէն մի ճիւղի գանազան մասերը՝ բացի առողջապահականէն, մանր ելեւէջներ ունեցան երբեմն, բայց իւրաքանչիւր ճիւղ իրեն համար սահմանուած ընդհանուր գումարը չէ ծախած:

Անցեալ տարւոյ յփոխուած ծախսուց համար սահմանուած 23595 Պ. Ո. վարկին տեղ ծախսուեցաւ 24792.

Ծախսուց առուեալութեան գումարը՝ զոր կը յօւնցեն այս թիւերը, հարկեցուցիչ պէտքերու հետեւանք են, մեծ մասամբ առողջապահական, որոնց մանրամասնութիւնք պիտի երեւին Տեղեկագրին մէջ:

Իսկ նախատեսուած

25462 Պ. Ո. հասոյթին տեղ իրականացաւ 26825.

Ինչ որ կը նշանակէ թէ տարեկան ելումուտքնիս 2032 չ ք առուեալութիւն կը ցուցնէ:

Գալով մեր մեծ ցաւին, տոկոսաւոր պարտքի խնդրոյն, ինչպէս գիտէք մերձ 100,000 ը՝ անցեալ Մայիսին իջած էր 97,000 ի, իսկ այս վերջինը մէկ տարուան մէջ ևս իջած է 93,000 ի. նոր պարտք չենք բրած, այլ պարտք վճարած ենք. պիտի ըսուի թեւրեւս թէ ինչո՞ւ աւելի չվճարուէր: Փափուկ խնդիր է պարտուց վճարման գործը. երբ ամբողջովին և միանուազ հնար չըլլայ կատարել պարտքին վճարումը. մաս առ մաս վճարումին մէջ պէտք է ի գործ դնել մեծ շրջահայեցութիւն, որպէսզի ընդհանուր հաշուեյարդարութեան տպաւորութիւն յառաջ չիգայ հանրային կարծիքին մէջ, և բոլոր պահանջները յանկարծ մէկ անգամին խուժելով ողէտք չպատճառուի: Այսու հանգերձ եղած է կարելին ու պիտի լինի միշտ, որպէսզի պարտուց վճարման գործը աւելի կանոնաւոր մեթոտի վերածուի:

Դ. — Նախորդ տարեշրջանին բարեյալող չարունակութիւնը եղաւ նոյնպէս մեր այս շրջանի կալուածակաւ և ժիւղածակաւ գործոց վիճակը, որուն համար գնահատելի է կալուածոց մեր Տեսչին անխնայ աշխատութիւնը: Դանձուամբերը, թէ հոս երեսնադէմ և թէ Ռէմլէ և Յոպպէ, շատ գոհացուցիչ եղան՝ շնորհիւ Տեսուչներու աշխարհի հոգածութեան. վարձու չարուած կալուածներ բնաւ չկան տարեշրջանին սկիզբէն նոյն իսկ: Իսկ կալուածներու այս տարուան վարձատուութիւնը յաւելում ունեցած է մօտաւորապէս տասը առ հարիւր, միասին ըլլալով սակայն քաղաքապետութեան վճարելի 8 1/2 տուրքը:

Շինուածականին գալով, որուն համար մասնաւոր շնորհակալիք կը պարտինք անձանձրոյթ աշխատութեանը Յանձնաժողովին, որուն կ'անդամակցին Տ. Մնարոպ Սրբազան, Տ. Սիւն Վրդ., Տ. Տիրայր Վրդ. և Պ. Կ. Նուրեան, այս անցնող տարեշրջանի ընթացքին կառուցած ենք չորս կտոր շէնքեր. Ա. ը ունի ութ խանութ և եօթը յարկաբաժին (39 սենեակներով). Բ. ը՝ ինը մեծ խանութ և չորս յարկաբաժին (23 սենեակներով). Գ. ը՝ 14 խանութ և ութ յարկաբաժին (43 սենեակներով). Դ. ը՝ միայն եօթը խանութներ: Այս չորս կտորներուն համար ծախսուեցաւ 33620 Պ. Ո.: Ասոնց ամենուն տարեկան հասոյթը պիտի ըլլայ իւր 5900 Պ. Ո. գումար մը: Ինչպէս այս, նոյնպէս նախորդ երեք տարեշրջաններու միջոցին կատարուած նոր շինութիւնները Տնօրէն Ժողովոյ որոշմամբ կողուեցան նախկին մեծագործ պատրիարքներու և Հաննա եպիսկոպոսի և բարերարներու անուամբ, ըստ այսմ՝ Յովհաննէս Պատրիարքի շէնք, Կոլոտաշէն, Դուրբարանշէն, Հաննաշէն, Մայրապետաց շէնք, Միաբանաշէն, Ձէթինա եանաշէն: Այս տարեշրջանին մէջ պատրաստուած ենք կառուցանել նոր շէնք մը, որ պիտի ունենայ ինը խանութ և չորս յարկաբաժին (18 սենեակներով). և սինէմայի շէնքը, որ պիտի ունենայ 11 խանութներ. այս վերջինը պիտի շինուի ուրիշներու գրամով, յատուկ պայմանագրութեամբ:

Իսկ նոր կառուցուելիք շէնքերու համար Տնօրէն Ժողովը պիտի ներկայացնէ առաջարկ: Այս բոլոր նոր և նախկին և շինութիւններն ըլլալով հանգերձ, մեր Մեծ արարին մեծագոյն մասը գեւ կը մնայ թափուր: Մաս մը գետին ծախել և արդիւնքով մնացեալ պարագ պահերու վրայ չէնք չիւնել, թէ պայմանագրութեամբ ուրիշներուն դրամով շինել տալ. հարց մըն է՝ արժանի լուրջ ուշադրութեան:

Ե. — Մեր յարաբերութիւնները Հայ Եկեղեցւոյ նուիրապետական Աթոռներու և Առաջնորդութեանց, և բարեգործական Հաստատութեանց, Տեղական կառավարութեան, օտար պատրիարքարաններու, եկեղեցիներու և Միաբանութեանց, ոչ-քրիստոնեայ

հասարակութեանց կրօնական իշխանութեանց և հիւպատոսութեանց և ումէն ազգաց երեւելեաց հետ շարունակուեցան, ըստ առաջնոյն, օրինաւորութեան եւ պատշաճութեան սահմաններուն մէջ: «Առաւելորդ լուսմայի անուան տակ հաստատուած Ս. Էջմիածնի տարեկան տուրքը այս երկրորդ անգամ լինելով յաջողութիւն գտաւ ումէն տեղ մեր Պատրիարքական վիճակին մէջ. ամենէն աղքատիկն իսկ անտարբեր չանցնիր մեր հաւատքին չօրը անուան առջեւէն: Ժողովուրդէն և Միաբնութեանէն հաւաքուածը դարձեալ յանգեցաւ 100 ոսկւոյ, որուն վրայ աւելցնելով Վանքին պիւտճէէն 50 ոսկին, 150 սղերկին զրկեցինք Ս. Հայրապետին:

Ասկից զատ, ինչպէս ումէն տարի, այս տարի ևս հանգանակութիւն կատարուեցաւ ի նպաստ Բարեգործականին՝ Ազգային Մշակոյթի տօնին օրը, և Մամուլէջնի թղթախտաբուժարանին, և, բացառաբար միայն այս տարուան համար ըլլալով՝ ի նըպաստ Դպրոցաւոր տիկնանց ընկերութեան. Միաբնութիւն և Ժողովուրդ, թէեւ ոչ առանց ինքնազրկումի, սիրով մասնակցեցան ազգային օգնութեան այս զանազան ձեռնարկներուն, գլխաւոր զիրքը տալով անշուշտ միշտ Էջմիածնիին:

Վանքանակ և քաղաքացի Ժողովրդեան հասարակական և բարոյակաւ զարգացման ի նպաստ՝ նախորդ տարիներէն մեր հաստատած քանի մը ձեռնարկները կը շարունակուին. ասոնք են Պաղեստինի Հայ Մարմնակրթական Միութիւնը, Սրբոյ Թորգմանչաց Սանուհեաց Միութիւնը և Տիկնանց Աղքատախնամ ընկերութիւնը, ինչպէս նաև օտար դպրոց յաճախող քաղաքացի տղոց շաբաթական երկգասեայ դասարանը: Այս տարի, այս վերջինի վրայ աւելցաւ իրեն նման տուրի մըն ալ, աւելի տարեց աղաքներու համար: Գոհունակութեամբ պէտք է յիշեմ հոս թէ մեր երկտասնամյակ Վարդապետները, որոնք արդէն անձնուիրաբար կը դասախօսեն Սրբոյ Թորգմանչաց Գործարանին մէջ, այս վերջինին մէջ ևս նոյն անձնուիրութեամբ ստանձնած են իրենց ցուցուած դասերը:

Նախորդ տարուայ ճառիս այս գլուխին մէջ ակնարկած էի տարիներէ ի վեր Վանուցս պարիսպներէն ներս ընկաւորուած դաղթական ազգայնոց՝ արտաքոյ Ս. Աթոռոյս փոխադրութեան հարցի մը. պարտիմ յիշեցնել թէ այդ մասին տրուած որոշումը գործադրութեան գրուեցաւ, և այս տարուան համար որոշուած իւր 15 ընտանիքներուն սեն մասը փոխադրուեցաւ արդէն, և միանցալը պատրաստուած են միկնելու: Բայց ումէն օր ինդորները կը ներկայացուին միշտ՝ վանքին մէջ նոր սենեակ կամ սենեակի փոփոխութիւն պահանջող. բան մը որ յաճախ շուարումի կը մատնէ զմեզ. մէկ կողմէ հայ ուխտաւորներուն համար տրամադրելի սենեակ ունենալու հարցը, և միւս կողմէ, սենեակ խնդրողներուն պահանջը չգոհացուելու պարագային՝ այս վերջիններուն գաւանդափոխ լինելու օպառնալիքը, որ թերթի մը մէջ արձագանգ ալ գտեր էր վերջերս, տարօրինակ դրութիւն մը կը ստեղծէ: Արդ, հարկ է միանգամ ընդ միշտ շեշտել թէ այս հարցի մասին Ս. Աթոռոյս իշխանութեան հայեացքը մէկ միայն կրնայ լինի: Վանքին սենեակները շինուած են ուխտաւորութեան համար միայն, և ոչ թէ պարիսպներէն ներս տեւական բնակչութիւն յաւերժացնելու նպատակաւ: Ուխտաւորներուն առժամայն բնակութիւն հայթայթելը մին է Վանքին իր գոյութեան պատճառին ծառայելու կերպերէն: Պատերազմի ընթացքին կամ վաղորդայնորէն համար ազգասիրութեան և մարդասիրութեան պարտք նկատեց վանքին գրեթէ բոլոր յարակաւ ժողովուրդը տրամադրուած գաղթական ազգայնոց. բայց քան ի տարիներէ ի վեր բաւական փոխուած է կացութիւնը այս երկրին մէջ ևս. և փոքր ի քանի ժամէ ի վիճակի եղողները կրնան և պարտին քաղաքին մէջ գտնել իրենց տեղ բնակութեան, յօգուտ մեր և իրենց մանաւանդ, որ Աստուած գիտէ թէ վանքի նեղ և հակառողջապահական այդ խցիկներուն մէջ ի՞նչ տաժանելի կեանք է որ կ'ապրին: Այսպիսիներուն համար է մեր որոշումը. և կը խորհիք որ ոչ շատ արագ թերեւս, բայց ումէն տարի որոշ չափով և կանոնաւորապէս՝ պէտք է կարգադրուի այս հարցը. դաւանափոխութեան կամ լատինական խօսքը չի կրնար պարանջ մատնել զմեզ. անք բուն կարօտեաններուն համար չենք զրանար արդէն ընել կարելին և կարեւորը. եթէ

ուզէինք իր արժէքէն աւելի կարեւորութիւն տալ այդ օպառնալիքին, այն ատեն մենք իսկ հրաւեր ուղղած պիտի ըլլայինք դեռ շատ աւելի ուրիշներու, որպէսզի աւելի հեռուներէն այդ ճամբով գային խճողուիլ ընտանեկան այսինքն ստուար բնակութեան համար որ եւ է յարմարութիւն չունեցող այս շէնքերուն մէջ:

Ներուել՝ ինծի այս անգամ միայն եւ ընդ միշտ՝ այս առթիւ ոկնարկել գէթ՝ տըխտը մտայնութիւնէ մը միայն ծնունդ առած այն արարքին, որով իրենց անունն ու խիղճը մտթին մէջ ծածկած կարգ մը անձինք ժամանակէ մ'ի վեր զրպարտական թըռուցիկներով կը ձգտին անվարկիլ Ս. Աթոռոյս իշխանութիւնը կամ անոր քանի մը գլխաւորները եւ բարեկամները՝ շինուածական եւ կալուածական գործառնութեանց մէջ անպարկէշտութիւններ վերագրելով անոնց: Որքան մեծ է եղած մեր իրզն ու ջանքը՝ ազդին սիրտը արժանապէս ջերմ պահելու համար այս Հաստատութեան հանդէպ, այնքան ցաւալի կը գտնենք այդ անծանօթ զգայնիներուն կողմէ ճիշդ հակառակ ուղղուած թեմք կատարուած անորդար այդ ճիգը: Ոչ ոք է անշուշտ անսխալական, եւ կարելի չէ որ վրիպուիմք չը պատահին մեծ գործունէութեանց մէջ մասնաւոր: Բայց, իբրեւ մէկը՝ որ ունեցած է փորձառութեան ուրիշ շրջաններ եւ, ինծի խիղճի պարտք կը համարիմ յայտարարել թէ մեր ժողովական սեղաններուն վրայ հանուած խնդիրները ծայր աստիճան հնարաւոր աշակրջութեամբ եւ խղճամանքով է որ կը քննուին այստեղ. վաշտքին՝ այսինքն ազդին օգուտը մասնաւոր նկատումներու զոհելու ընթացք տեսած ու զայն ուղղել չկրնա՝ պարագայիս իմ միակ շարժումս պիտի լինի ինչեւ սկսոյն այս Աթոռէն, եւ պատասխանատուութեան տակ չմէկ իմ խիղճը: Հետեւաբար բացէ ի բաց կոչ կ'ուղղեմ ո՞րքա բոլոր այդ անանուն ամբաստանողներուն, որպէսզի փոխանակ ջուր պղտորելու ընդունայն փորձերուն, իրենց փաստացի դիտողութիւնները յստակօրէն ուղղին մեզի՝ ի քննութիւն եւ ի գործադրութիւն պարտուպատշաճին: Իսկ եթէ ատենք այնպիսիներ են, ինչպէս լրագրութի մէջ վերջերս դրուած յօդուածէ մը կը հասկոյնէր, որոնք կ'ուզեն այս կամ այն կերպով գոյացուած ճիգէ մը ներս տանել եւ ձեռք տանել շինուածական գործերը, Պատրիարքը՝ յանուն Սխորանութեան Ո՛չ կ'ընէ անոնց. պիտի չըթոյլարենք երբեք որ եւ է այսպիսի ապօրէն քայլ. պիտի չներենք երբեք որ մեր շինուածական գործառնութեանց ձեռնարկելէս ի վեր մեր մօտը կամ հեռուն այդ ոգով խմորուած անուղիղ ախրժակները զոհացում գտնեն ըսաւ: Մենք ունինք, Աստուծով, հարկաւոր հասկացողութիւնը եւ խղճութիւնը մասնաւոր՝ մատակարարելու մեր գործերը, եւ այդ մասին հարկ զգացած ատենինս՝ պատրաստ ենք նորէն գիմելու պարկիշտ եւ հմաւ ձեռնհասներու կարծիքին, ինչպէս ըրինք երբեմն, եւ ինչպէս այժմ եւս կ'ընենք ահա — մեր զրպարտիչները քաջ գիտեն զայդ — ամէն անգամ որ հարկը կը ներկայանայ:

Ձ. Վերջին գլուխի մը մէջ պիտի ուզէի խտայնել համաօտ տեղեկութիւններ՝ կարգ մը հարցերու մասին, որոնցմէ ոմանք անցեալէն կուգան եւ ուրիշներ ներկային կը պատկանին:

Փանծարանի ցուցակագրութիւնը, որ կանգ առաւ անցեալ Օգոստոսին, իմ Եւրոպա բացակայութեանս պատճառաւ, եւ յետոյ չշարունակուեցաւ պատահած ծանր հիւանդութեանց, մահերու, եւ այլապէս կարեւոր զբաղմանց երեւոյն, պիտի վերակսուի ի մօտոյ: Յարգ, յետին ծայր մանրամասնութեամբ արձանագրուած են գրեթէ բոլոր թագերը, իրենց վակասներով եւ արտախտութիւններով. այսինքն զանծարանի ամենէն կարեւոր մասերէն մին:

Ս. Յարութեան Տաճարի մեր Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին նորագութեան գործը կը մնայ գեռ նոյն վիճակին մէջ, կառավարութենէն այդ մասին հարկաւոր արտօնութիւնը տակաւին ստացուած չըլլալով: Բայց, ինչպէս կը տեսնուի պիւտճէին մէջ, կը պահենք անոր ծախսը գումարը, ի զէպ պարագայի իսկոյն սկսելու համար գործի:

Թորգանանու ափին եկեղեցիներ կառուցուելու համար կառավարութենէն գրեթէ բախուած գետիններու վրայ բոլոր միւս ազգերը շինեցին իրենցները. մերինը միայն կը մնայ թափուր. ի տես այն միւսներուն՝ դժուար չէ արգարե զգալ վրդովանալ:

ազգային արժանապատուութեան ոգւոյն: Ժողովով որքան շուտ վաւերացնէ պիտեճէն այդ մասին, այնքան փութով պիտի կարգադրուի այդ պէտքն ալ:

Ս. Թարութեան և Ս. Մննդեան տաճարներու նորոգութեան խնդիրը, զոր յիշատակած էի անցեալ տարուան ճառիս մէջ, այժմ, գէթ ժամանակի մը համար, դադարած կը թուի յուզիչ լինելէ: Կառավարութիւնը բաւականացաւ երկու տեղերուն մէջ ևս զօրեղապէս ամրացնելով միայն չէնքերուն կասկածելի մասերը: Հարցը դադարած չէ անշուշտ գոյութիւն ունենալէ: Կեռացուած կամ յետաձգուած է լոկ, և չենք գիտեր թէ ե՞րբ պիտի անդրադարձուի իրեն:

Այլապէս կարեւոր խնդիր մը, որ այս անգամ պիտի զբաղեցնէ զմեզ, Կետեանին է. Կառավարութիւնը, միանգամ ընդմիշտ վերջ դնելու համար կալուածական արձանագրութեանց անկանոնութիւններու, որոնք այնքան բարդութիւններու ծնունդ կու տային առեւտրի և այլ հարցերու առթիւ, վերջերս օրէնք մը հրատարակած էր, որով Կարասնուէին ռեփոսկանտէրները՝ նոր ինտրոյ արձանագրել տալ իրենց ստացուածքները, այս անգամ բացառաբար չվճարելով կալուածին արժէքին $\frac{1}{5}$ տուրքը, զոր կը գանձէր յառաջագոյն: Միայն թէ այս առհարիր 5 ի սակագերծութիւնը վեց ամսուան համար պիտի լինի: Նկատելով որ բազում տեսակէտներով օգտակար է միզի համար մեր բոլոր կալուածներուն ըստ այսմ արձանագրութիւնը, Տնօրէն ժողովը կարգադրեց պարտուպատշաճը, որպէսզի փութոյ պնդութեամբ յառաջ տարուին առ այդ անհրաժեշտ աշխատութիւնները, և մեր բոլոր կալուածագրերու յախոնները ստացուին անմիջապէս: Բաւական գոտար աշխատութիւն պահանջող այս գործողութեանց համար պիտեճէին մէջ նշանակուած է մերձաւոր գումար մը:

Ի վերջոյ, պարտականութիւն ունիմ յիշատակելու հոս թէ Ամենայն Հայոց Վեհ. Սրբազնագոյն Հայրապետը, պատիւ ըրաւ Ս. Աթոռոյս, մեզի յանձնելով, իբրեւ իր ներկայացուցիչը, ամբողջ Սփիւռքի մէջ կազմակերպել յօրելիական գործ, Կ. Գրոց հայերէն թարգմանութեան ժն. դարադարձին առթիւ, ներկայ տարին հրատարակելով յօրելիական տարի: Անմիջապէս կազմեցինք, այս առթիւ, մեզի աջակից Կեդր. Յանձնաժողով մը Տն. ժողովի և Ուսումն. Խորհուրդի անդամներէն բաղկացած, որոնց մէջ պէտք է լինին նաև, ըստ հրամանի Ն. Ս. Օծութեան, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան և Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութեան մի մի ներկայացուցիչները: Ամէն կողմ զրկուցեան Վեհին սրբատառ կոնգակներուն պատճէնները, և մեր չըջաբերականը: Ուրախ եմ ըսել թէ գաղափարը ներմ ընդունելութիւն գտաւ համօրէն ազգին մէջ: Սահմանած էինք որ Թարամանչաց տարեկան երեք տոններուն առթիւ լինին ամէն տեղ հանդէսներ: առաջինը կատարուեցաւ շատ տեղեր՝ ոգևորութեամբ: Կը լսենք թէ պատրաստութիւններ կը տեսնուին յաջորդ երկու տոններն ալ կատարելու: Յանձնաժողովը որոշած է մասնաւոր յօրելիական հատոր մը հրատարակել այդ առթիւ. պիտի հրատարակուի նաև Ս. Աթոռոյս գրչագրաց Մատենադարանի Աստուածաշունչներու (որոնք աւելի լայն վաթսուս են թուով) և պատմական արժէք ներկայացող Աւետարաններուն մանրամասնեալ ցուցակը, որուն ա՛յնքան օգեւորութեամբ ձեռնարկած է Տ. Մեսրոպ Սրբազան: Կեդր. Յանձնաժողովով գրեթէ բոլոր անդամները ստացած են աշխատութեան բաժիններ յօրելիական հատորին բովանդակութեան համար: Որոշուած է նաև հրատարակել զբարձր Աստուածաշունչ, ըստ մեր եկեղեցւոյ կանոնին, եթէ շուտով բարերար կարելի չլլայ գտնել՝ ի հաշիւ Դուրեան Մատենաշարի:

Է.— Արդար պիտի չլլար անշուշտ հոգևորականներու գումարումի մէջ և ազգային նուիրական այս յարկին ներքեւ արտասանուած ճառ մը յատկացնել մանրամասնութիւններուն միայն անոնց ապրած կեանքին և շրջանային: Վանականներ ենք ա՛մէնք ալ, իբրեւ միաբանները այս վաղնջական Ուխտին, բայց հոգևորականներ նոյն ատեն՝ այսինքն անգամներ հոգևոր պաշտօնէութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ և Հայ Ազգին:

Այս Աթոռը և անոր վրայ կանգնած հնադարիան Պատրիարքութիւնը մէկ ճիւղն է միայն նուիրապետական այն ծառին որ մեր Սուրբ Եկեղեցիին է, ու դաշտը, կամ այգին, ինչպէս պիտի ըսէինք աստուածաշնչական բառով, որուն մէջ կը կանդնին նուիրական այդ կաղնին, Հայութեան կեանքը, ազգին զօրութիւնն է: Որպէսզի ծառը առողջ լինի և պտղովից, պէտք է որ բեղուն հողի մէջ խորանան իր արմատները: Ու ճիշդ այդ կէտն է որ կ'ուզէի հոս ձեր մտածումին ներկայացնել: Հակառակ սաստկութեանը արդէսքին՝ որուն մատնեցին տնողքը հանգամանքներ այս ժողովուրդին ճակատագիրը, հակառակ բազում ու բիւր տառապանքներուն՝ որոնց մէջ լլկուեցաւ իր հոգին, զարհուրելի կորուստներու դնով, կրօնական զգացումի՝ հաւատքի խանդավառութեան խորք կայ անոր երբեմն վրածոյի նմանող կեանքի բեկորներուն մէջ, որոնք ցրուած են այժմ ի ծագս աշխարհի. իր Եկեղեցիին սէլը անոր սիրտին ամենէն ուժեղ հրաբլին է տակաւին: Այս գաղափարը, որ նորութիւն մը չէր արդէն իմ մտածումս համար, աւելի քան աւելի հաստատուեցաւ իմ մէջ, վերջին անգամ Ֆրանսոս կատարած ճամբորդութեանս միջոցին, երբ պատեհուի թիւն արուեստը ինծի տեսնել հոս պանդրեմած Հայութեան ստու պարզոյն մէկ մասը:

Ուզեցի մատնանշել այս կէտը, կարենալու համար ըսել պարզապէս թէ մեր սիրտերէն հարկ է որ տարամբեթեան յուսահատութեան որ և է խոհանք, որ կրնայ ըսել տալ մեզի թէ որո՞ւն կամ ի՞նչ բանի համար կ'ընենք այսքան զոհողութիւն, երբ կոտորուտի է նաւը՝ խարկկներու զարնուելով: Ոչ երբեք. հաւատալ պարտինք թէ այժմ, աւելի քան երբեք, Ազգը պէտք ունի իր Եկեղեցիին սիրտին հոսած հոգեւոր միութեանը: Եկեղեցին՝ սգափառ բայց արի այն Մայրն է այսօր, որ, լապտերի ձեռնին, գիշերախառն, իր վերաւոր զաւակները կը փնտռէ պատերազմի այն գաշտին վրայ, ուր կեանքը որ և է ատենէ աւելի ահաւոր կոխ մըն է գեռ մեզի համար: Ամէն ճիշդ և քանք որ Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան և պաշտօնէութեան կողմէ կը կատարուի ամէն տեղ այդ ուղղութեամբ՝ այդ իմաստն ունի միայն:

Կրնանք մտածել թէ Ամենայն Հայոց Սրբազնագոյն Հայրապետը, որ, հոկտոսկ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ ցուցուած բարեացակամ վերաբերմունքին, ի տես իր Եկեղեցւոյն ունեւն կարիքներուն ամէն օր կը կոծկոծի սրտաթունդ, իրեւ հանճարեղ մարդ, ամէն վայրկեան՝ հարկէն ի հնարս զրդուած, ի՞նչպէս օր մը Աստուածաշուշնի յոբելանի՝ օր մը ուրիշ բանի վրայ մտածելով, կ'ուզէ Ազգին հողին մէջ տանջել պահել հաւատքին հուրը: Գիտենք թէ Կիլիկիոյ ջոյգ Վեհերը, որոնք այնքան տուչատեանքներէ ետքը հուսկ ուրեմն կրցան Շնորհալիքի բաժակը տաղաւարի Անթիլիոսի ստուերներուն ներքեւ, հոն՝ այս օրերուս՝ թղթուելու համար իրենց յոյսերուն առաջին ու նորաբողոք ծաղիկները, ամէն ժամ ի՞նչպէս կը նահատակուին, իրենց աւանդուած հաւատքի քանքարը արդիւնաւորելու համար:

Հարկ չկայ օրինակներ բազմապատկելու. ուր որ եկեղեցի մը կամ մատուռ կայ տակաւին, ան կայ անպատճառ ազգը հոգեւորապէս միխթաթելու իղձն ու հոգը: Այդ երկու զգացումներէն, որոնք տառաքնութիւններ են սրտի և խղճի մարդոց քով, անասահման չափով պէտք է լինի հոս, այս նուիրական Հաստատութեան ծոցին մէջ: Ինչ որ ըրած է Ս. Աթոռը անցեալին մէջ և կ'ընէ դեռ այժմ, անշուշտ այդ նպատակին էր ուղղուած և է ցարդ. պատարագ, պաշտամունք, աղօթք, հանդէս, թափօր, քարոզ, դպրոց, գրականութիւն ևայլն, ամէն ինչ ասոր կը ձգտին. բայց ժամանակը միշտ նոր պիտեքի կը ծնի. և, իմ տեսութեամբ, զոր կը պահեմ միշտ, այս Հաստատութեան կողմէ ազգին մատուցուելիք հոգեւորական ծառայութեան արդիական լուսազոյն կերպն է աւետարանական առաքելութիւնը: Առանց առաջնորդական և վարչական յաւակնոտութեանց, Սուրբ Յակոբի միաբանները պէտք է կարենան ազատօրէն շրջիլ Սփիւռքի մէջ ամէն կողմ, Աստուծոյ խօսքը քարոզելու և հոգեւոր կեանք մշակելու համար՝ մեր Ս. Եկեղեցւոյ ոգւոյն համեմատ: Այդ բանին համար պէտք կայ երեք բանի. հայրապետական վերին արտօնութեան, բայց ամանանդ դրամի և մարդու: Առաջինը, չեմ տարակուսի, կը շնորհուի անվարան: Երկրորդը անհրաժեշտ է, որպէսզի միախառնուի չհար-

կադրուի իր ներթափանց սպասելու տնտեսմէ՝ որոնց պիտի քարոզէ, և կերպով մը ենթարկուի անոնց ազդեցութեանը: Կը կարծեմ թէ այսպիսի նպատակի մը համար այնքան աւելի հեշտութեամբ Ս. Աթոռը պիտի կարենայ տրամադրել մի քանի հազար ոսկույ դումար մը, որքան աւելի փութով վճարուի պարտքը: Եւ ատոր պէտք է ուղղուի ամենուն ուշը: Բայց այս երկու միջոցներն ալ պիտի չարժեն ոչինչ, եթէ չունինք երրորդը, ամենակարեւորը, մարդը: Քանի՞նչ որ մեր մէջ որ ունին այդ կերպաւէն, Աստուած և իւրաքանչիւրիս խիղճը գիտեն զայդ: Քանի՞նչ որ կրնանք ունենալ մերձաւոր ապագայի մը մէջ և հետզհետէ: Ժառագաւորացի տեսչութիւնը ամենէն աւելի պէտք է հետամտի գիտնալու զայդ: Բայց թոյլ տրուի ինձ ըսել. ամէն ոք գիտէ այսօր թէ այս Միաբնակութեան մէջ ոտուարագոյն է այլ ևս թիւը անոնց, որոնք զպրոցական խնամակարեւորը, մեծարժէք վարժապետներու օրինակը ունեցած տարիներով իրենց առջև, ու ձեռնարկութեան հոգեւոր շնորհքով դրոշմուած: Արդ, իրաւունք կը զգամ ինձի՝ յանուն ճշմարտութեան և փորձառութեան աւելցնելու. որպէսզի աւետարանչութեան ձիրքը կարենայ աճիլ հետզհետէ մեր մէջ, նոյն պէտք չէ ընալ թոյլ տանք որ զպրոցականը օրէ օր տնտեսանայ՝ անհրաժեշտայ մեր ներքը. պէտք չէ որ մեր գիրքերը տակաւ առ տակաւ սենեակի գեղօրներու կարգը տնցնին. պէտք չէ որ զուարճանքը աւելի կրապոյր ուղղեն մեզի՝ քան զարգացումին սէրը. երկրորդ՝ պէտք է կարենանք ընդ միշտ կենդանի պահել տպաւորութիւնը մեծ օրինակներու, զորս ամէնքս ալ ունեցած ենք մեր կարգին, չմոռնանք թէ վաճառքը, ձեռագրաց և տպագրաց դանձարաններով հարուստ վաճառքը մանաւանդ, եղած են այն աշխատանոցները, ուր մարդիկ ինքնուս զարգացմամբ յաճախ արտադրած են հսկայական գործեր: Վերջապէս պէտք չէ թոյլ տալ որ հոգեւորականը վերոտնութի մարդուն մէջ մեր վրայ, պէտք է որ պատասազի սեղանին և հանապազօրեայ պաշտամունքին մասանակցութեան հանգէպ զանցառութիւնը տնարգ երեւի մեր սրտին: Կէտք չէ որ աշխարհի րարօրթիսակ ազդեմներովը համարձակի ներս խռժել մեր կրօնաւորի կենցաղին՝ հղծելու համար հոգեւոր մէջ շնորհաց կնիքը: Եւ այն ոտեն, այն ատեն միայն աւետարանչութեան՝ այս ժողովուրդը արդարեւ միախառնելու քարոզչական հոգին պիտի բարդաւաճի ստուերներու այն խորհուրդին մէջ որ կը լեցնէ այս յարկը: Եւ Ազգն համօրէն պիտի համոզուի թէ ի զուր չեն տնցած այս տեղ կատարուած բոլոր զոհողութիւնները, կամքի՝ սրտի և մտքի բոլոր սպառումները: Կը ցանկամ ի սրտէ որ այդպէս եղած լինի արդարեւ:

Կը վերջացնեմ իմ խօսքս սրտագին օրհնութեամբ յիշատակի հոգեւոր պատրիարքաց, միաբանից, բարեբարաց, նուիրատուաց, ուխտաւորաց և վաստակաւորաց, հանգուցիւրց և կենդանաց:

Շնորհակալութիւն և ձեռք ամենուդ, Սրբազան եղբարց և սիրելիաց, Տնօրէն և Ընդհանուր Ժողովներու և զանազան Մարմնոց ղրկաններու և ժողովականաց, Սրբաւայրերու և Հաստատութեան զանազան ճիւղերու Տեսչութեանց, պաշտօնակալաց և պաշտօնէից, որոնց ամենուն անձնուէր աշխատութեանց գնովն է որ անցնող այս տարին ևս մեզի համար եղաւ դարձեալ յաջողութեան տարի մը:

Օրհնէ՛ Ամենակալը այս երկրին ժողովուրդն ու Կառավարութիւնը. իր նախախնամող Աջը հովանի լինի ամենուս վրայ, և յառաջիկայ չըլնանին մէջ ևս ամէնքս առաջնորդէ ի բարին: Խաղաղութեամբ, Ամէն: